OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
12.5.2026
OPH-3970-2026

Sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

VNS 3/2026 vp

Opetushallituksen asiantuntijalausunto asiasta VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Opetushallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030.

Sivistysvaliokunta käsittelee asiaa oman toimialansa osalta.

1. OPETUSHALLITUKSEN TOIMINTAEDELLYTYKSET

Opetushallituksen rahoitukseen on kohdistunut vuosina 2023–2027 yhteensä 38,5 milj. euron määrärahaleikkaukset, joista pysyviä vähennyksiä on 20,8 milj. euroa. Vuodesta 2027 alkaen viraston määrärahakehyksiin kohdistuu lisäksi uusia säästöjä, mukaan lukien tuottavuussäästö, joka kasvaa vuoteen 2030 mennessä 0,765 milj. euroon, sekä vielä kohdentamattomat toimintameno- ja virastorakennesäästöt. Samanaikaisesti Opetushallituksen esitys 1,5 milj. euron pysyvästä lisärahoituksesta lakisääteiseen, uuteen Osaamispolku-palveluun ei edennyt. Opetushallitus on esittänyt strategisesti tärkeän kansallisen Lukutaito-ohjelman rahoituksen momenttimuutosta pysyvälle toimintamenorahoitukselle, mutta tämä ei ole

toistaiseksi edennyt ja henkilöstö joudutaan palkkaamaan määräaikaiseen virkasuhteeseen.
Säästöt kohdistuvat suoraan jo merkittävästi supistettuihin toimintamenoihin, henkilöstöresursseihin ja asiantuntijatyöhön, millä on olennaisia vaikutuksia viraston kykyyn hoitaa lakisääteisiä tehtäviään vuosina 2027–2030. Aiemmin päätettyihin säästöihin sisältyvät muun muassa työelämätoimikuntien lakkauttaminen (0,338 milj. euroa), ulkomaan lehtoritoiminnon supistaminen (0,300 milj. euroa) sekä muut toimintameno- ja tuottavuussäästöt (1,121 milj. euroa). Erityisen huolestuttavaa on Suomen kielen ja kulttuurin kansainvälisen toiminnan 1,6 milj. euron rahoituksen alasajo, jonka seurauksena on ulkomaan lehtoriverkoston toiminnan lakkauttaminen vuodesta 2028 lähtien. Kokonaisuutena säästöjen mittaluokka ja pysyvyys heikentävät merkittävästi viraston ennakoivuutta, palvelutasoa sekä toimintakykyä. Opetushallituksen lakisääteiset tehtävät on kuvattu kappaleessa kolme.

1.1.Opetushallituksen toimintamenoilla rahoitettavien, kansallisten osaamisen palvelujen jatkuvuus turvattava

Opetushallituksen JTS 2027–2030-esityksen mukainen pysyvä lisärahoitus Osaamispolku-palvelun (uusi lakisääteinen tehtävä) tuottamiseen ei edennyt, eikä EU-rahoitteisena käynnistettyä palvelutuotantoa voida kattaa toimintamenoilla. Toimintamenoihin kohdistuvat leikkaukset vaarantavat Opintopolun ja siihen kytkeytyvien kansallisten peruspalvelujen (mm. opintoihin hakeutuminen ja valinnat, opintotietojen katselu/jakaminen, tutkinto- ja kieliosaamisen tunnustaminen sekä koulutusalan kertakirjautumispalvelu MPASSid) jatkuvuuden ja toimintavarmuuden samalla kun palvelujen käyttö kasvaa.

1.2 Opetushallituksen tuki ulkomaisten yliopistojen Suomen kielen ja kulttuurin opinnoille

Kehysriihiesityksen myötä Opetushallituksen tuki ulkomaisten yliopistojen suomen kielen ja kulttuurin opinnoille lakkautetaan. Päätös katkaisee pitkäjänteisesti rakennetun asiantuntijaverkoston ja heikentää Suomen maakuvatyötä sekä

kansainvälisiä tiede- ja kulttuurisuhteita. Ratkaisua on pidetty lyhytnäköisenä, koska se heikentää Suomen asemaa ja kaventaa suomen kieltä osaavan, Suomeen sitoutuneen osaaja- ja työvoimapohjan muodostumista.

1.3.Työelämäkuntien lakkauttamisen vaikutus

Työelämätoimikuntien lakkauttaminen heikentää ammatillisen koulutuksen laadunvarmistusta, työelämälähtöisyyttä ja tutkintojen ajantasaisuutta sekä lisää oikeusturvariskejä. Samalla katkeaa työelämän asiantuntemuksen kytkentä tutkintoihin, oikaisumenettely on rakennettava uudelleen ja kuljettajien ammattipätevyysprosessit vaikeutuvat.

1.4. Lukutaito-ohjelma

Lukutaito-ohjelma on Opetushallituksen kansallinen kokonaisuus, joka toimeenpanee Kansallista lukutaitostrategiaa, edistää kaikenikäisten lukutaitoa kaksikielisesti ja tukee kuntia sekä koulutusasteita osaohjelmien Lukeva varhaiskasvatus, Lukeva koulu, Lukeva kunta ja vuodesta 2027 Lukeva toinen aste kautta sekä jakaa valtionavustuksia vaikuttavaan lukutaitotyöhön. Ohjelman jatkuvuuden turvaamatta jättäminen kasvattaa riskiä, että lukutaitotyö sirpaloituu, lukutaidon heikkeneminen ja eriytyminen syvenevät ja vaikutukset näkyvät hyvinvoinnissa, yhdenvertaisuudessa sekä pitkällä aikavälillä yhteiskunnan vakaudessa ja turvallisuudessa, jolloin strategian vuoteen 2030 asetetut tavoitteet vaarantuvat.

2. VALTION OPPILAITOSTEN TOIMINTAEDELLYTYKSET

Valtion oppilaitoksiin kohdistuvat toimintamäärärahojen leikkaukset ovat jo heikentäneet merkittävästi opetuksen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä ja asettavat vakavan riskin lakisääteisten ja erityisten tehtävien toteuttamiselle.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
12.5.2026
OPH-3970-2026

Opetus- ja kulttuuriministeriöstä saatujen tietojen mukaan Valtion yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen määrärahakehyksiin on kohdistettu vuodesta 2027 lähtien uusi tuottavuussäästö, joka kasvaa yleissivistävän koulutuksen osalta kehyskaudella vuoteen 2030 mennessä 0,982 milj. euroon ja ammatillisen koulutuksen osalta 0,146 milj. euroon. Lisäksi myöhemmin kohdennettavien uusien toimintameno- ja virastorakennesäästöjen vaikutukset heikentävät edelleen merkittävästi oppilaitosten toimintaedellytyksiä.

Oppilaitoksissa on jo toteutettu laajoja ja pitkävaikutteisia sopeutustoimia, minkä vuoksi lisäsäästöille ei ole enää kestävää liikkumavaraa ilman olennaisia vaikutuksia opetuksen laatuun, oppilaiden tarvitseman tuen riittävyyteen ja henkilöstön jaksamiseen. Erityisesti valtion kielikoulujen, Valteri-koulun sekä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta on jo sopeutettu minimitasolle. Lisäleikkaukset vaarantaisivat monikielisen koulutuksen, kansallisten kielivarantojen turvaamisen, oppimisen tuen saatavuuden sekä saamen kielten ja kulttuurin säilymisen.

Oppimisen tuen keskuksena toimivassa Valteri koulussa on ollut syksystä 2023 lähtien käynnissä mittava toiminnan sopeuttamisohjelma, joka on edennyt syksyllä 2025 yhteistoimintamenettelyyn. Yleisten kulusäästöjen ja yhteistoimintamenettelyssä päätettyjen toimenpiteiden myötä Valterissa saavutetaan vuosien 2026 ja 2027 aikana yhteensä noin 2 milj. euron säästöt henkilöstö- ja muissa toimintamenoissa, ja näiden toimien vaikutukset ovat täysimääräisesti voimassa vuoden 2028 alusta. Toimintaa on tehostettu myös rakenteellisin ja johtamiseen kohdistuvin ratkaisuin, eikä Valterilla ole enää käytännössä merkittävää lisäsopeuttamisvaraa ilman vaikutuksia oppimisen tuen saatavuuteen ja laatuun.

Saamelaisalueen koulutuskeskukseen kohdistuvat rahoitusleikkaukset vaarantavat oppilaitoksen lakisääteisen tehtävän, saamen kielten ja kulttuurin turvaamisen sekä valtion sitoutumisen saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin tavoitteisiin. Oppilaitos on ainoa laatuaan ja keskeinen saamenkielisen henkilöstön kouluttaja erityisesti

opetukseen, varhaiskasvatukseen ja sosiaali- ja terveyspalveluihin, joissa osaajapula on kasvanut. Toiminta on jo nykyisellään erittäin kustannustehokasta, eikä lisätehostaminen ole mahdollista ilman vaikutuksia koulutuksen laatuun ja saatavuuteen. Lisäleikkaukset vaarantaisivat erityisesti Inarin ja Koltansaamen kielten koulutuksen ja alueen elinvoiman. Tehtävien hoitaminen edellyttää riittäviä ja ennakoitavia määrärahoja pitkän aikavälin kehittämisen turvaamiseksi.

3. OPETUSHALLITUKSEN LAKISÄÄTEISET TEHTÄVÄT

Opetushallitukselle on säädetty tehtäviä useissa kymmenissä laeissa, ja virastoon on koottu toimintoja aiemmin erillisistä virastoista. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO muodosti vuonna 2017 Opetushallituksen kanssa uuden viraston (nimellä Opetushallitus), ja Kotimaisten kielten keskus liitettiin Opetushallitukseen vuoden 2026 alussa. Opetushallituksen yhteydessä toimivat erillisyksikköinä Ylioppilastutkintolautakunta YTL, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus Jotpa. Lisäksi Opetushallitus tulosohjaa kuutta valtion oppilaitosta, joilla on erityistehtävä muihin oppilaitoksiin verrattuna, eivätkä ne saa rahoitusta kunnista, kuten muut oppilaitokset.

Opetushallituksen keskeiset lakisääteisiin tehtäviin kuuluu laatia valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esi- ja perusopetuksen, lukion, taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön opetussuunnitelmien perusteet ja noin 160 ammatillisen tutkinnon perusteet. Käytännössä Opetushallitus antaa ohjeita ja määräyksiä, joilla varmistetaan kasvatuksen, opetuksen ja opiskelun lainmukaisuus ja yhtenäiset tavoitteet koko maassa. Lisäksi Opetushallitus tuottaa tietoa osaamistarpeista ja analysoi koulutuksen toteutumista.

Opetushallitus tuottaa keskitetysti kansallisia digitaalisia palveluja kansalaisille ja viranomaisille. Esimerkiksi Opintopolun-palvelukokonaisuus kokoaa kaikkien

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
12.5.2026
OPH-3970-2026

suomalaisten opintotiedot ja mahdollistaa toisen asteen ja korkeakoulujen opiskelijavalinnat. Opetushallitus myöntää virkakelpoisuuksia ulkomaisen tutkinnon perusteella, vastaa kansallisista kielitutkinnoista ja kustantaa oppimateriaaleja pienille kohderyhmille. Opetushallitus toteuttaa hallituksen päättämiä uusia palvelutehtäviä, kuten kotoutumiskoulutuksen kielitaidon päättötestijärjestelmän.

Opetushallitus edistää yhteiskunnan kansainvälistymistä sekä suomalaisen koulutuksen tunnettuutta ja yhteistyötä ulkomailla, toimii Erasmus+-ohjelman kansallisena toimistona ja tukee kansainvälisen rahoituksen turvin esimerkiksi Ukrainan kasvatuksen ja koulutuksen järjestämistä ja jälleenrakentamista. Tämän työn kautta esimerkiksi koulut ja oppilaitokset sekä korkeakoulut voivat saada työlleen EU-rahoitusta.

Kotimaisten kielten keskuksen tehtävien siirryttyä Opetushallitukseen 1.1.2026 viraston tehtäväkenttään sisältyy myös suomen ja ruotsin kielen käytön edistäminen yhteiskunnassa tuottamalla ja levittämällä tietoa kielistä ja niiden vaihtelusta Suomen kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Lisäksi tehtäviin kuuluu suomen ja ruotsin kielten huolto, neuvonta ja sanakirjatyö sekä niihin liittyvä tutkimus. Viraston tehtäviin kuuluu myös saamen kielten, viittomakielten, romanikielen ja karjalan kielen käytön ja elvytystoimien seuranta.

pääjohtajan sijainen,
Johtaja — Kurt Torsell

Johtaja — Mikael Mantila

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
12.5.2026
OPH-3970-2026

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.

Opetushallitus
Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki
+358 29 533 1000, kirjaamo@oph.fi
www.oph.fi, Y-tunnus: 2769790-1